

Organik Toplum Düşüncesi Bağlamında Küresel Beyin Kavramı ve Küresel Yaratıcılık

The Concept of Global Brain in the Context of Organismic View of Society and Global Creativity

Yrd. Doç. Dr. Serkan Güneş

Öz

Toplumun bir organizma şeklinde tasviri zaman içinde birçok düşünür tarafından yapılmış ancak organizmanın varlığı için ihtiyaç duyulan sinir sisteminin tam anlamı ile teşkili ancak enformasyon teknolojilerindeki gelişme ile mümkün olmuştur. Aracsız iletişim ile artan etkileşim çeşitliği sayesinde toplumun bilgi üretme, işleme ve karar verme kapasitesi artmış; küresel beyin işlevlerini yerine getirmeye başlamıştır. İletişim kanalları sayesinde topluma dağılmış olan bilgi dolaşıma katılmış, küresel yaratıcılık birçok problemin çözümünde etkin bir araç olarak devreye girmiştir. Bu çalışmada öncelikle organik toplum düşüncesi bağlamında küresel yaratıcılık konusu ele alınacak, daha sonra bu kavramın varlığı için ihtiyaç duyulan iletişim yapısı ve özellikle internet olgusu tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Süper Organizma, Küresel Beyin, Ortak Akıl, Küresel Yaratıcılık, Küreselleşme, İnternet.

Abstract

The organismic view of society has portrayed by several thinkers at various times however, the constitution of nervous system for organism has enabled by courtesy of the advances in information technologies. Society's capacity for information production, processing and control has increased by diversity of direct interactions; thus Global Brain began to work. Distributed knowledge of the community has begun to circulate throughout networks and global creativity is in use as an effective tool to solve the various problems. This study aim to provide first, a critical review of the literature on global brain in terms of the organismic view of society, second, the main features of this communication network, especially internet, will be discussed.

Keywords: Super Organism, Global Brain, Collective Intelligence, Global Creativity, Globalization, Internet.

Giriş

Enformasyon teknolojilerinin gelişmesi, teknolojik, ekonomik ve sosyal pratikler ile beraber bilgi üretmede, bilginin yorumlanmasında ve problemlere karşı yeni çözümler yaratmada yeni fırsatlar yaratmıştır. 19. yüzyılda gelişmeye başlayan organik toplum düşüncesi, iletişim olanaklarının gelişmesi ile beraber giderek bir gerçekliğe dönüşmeye başlamış, parça ve bütün arasındaki ilişki aracsız ve düşük kontrollü etkileşim şansına kavuşmuştur. Bu etkileşim sonucunda bilgi paylaşımı kadar bilgi üretme de hızlanmış, daha önce izleyici olan pasif otonom unsurlar genel sistem içinde aktif bir konuma gelmiştir.

İletişim sistemlerinin toplumun sinir sistemini oluşturması, bireylerin bu mecralarda özgür şekilde rol almalarına olanak vermiş, zaman içinde katılım artmıştır. Bu katılım pasif izleyici pozisyonu kadar artık içerik yaratmada aktif katılımı da içerdiğinden bilgi dolaşımında olduğu kadar üretilen, yorumlanan bir unsur olmuştur. Küresel beyin özellikle internet sayesinde çalışmaya başlamış, erişilen bilginin yorumlanması sonucunda kolektif kararlar alınması için imkânlar doğmuştur.

Topluma dağılan uzmanlık, küresel beyin sayesinde küresel yaratıcılığa dönüşmekte, farklı alanlardaki problemlerin çözümünde kullanılmaktadır. Ekonominin giderek bilgi, kültür ve sembollerin manipülasyonuna dayanır hale gelmesi, toplumda gömülü olan uzmanlığa ve bilgi havuzuna bağımlılığı arttırmış, birçok ticari organizasyon iletişim kanalları sayesinde küresel yaratıcılığı kullanır hale gelmiştir.

Bu çalışmada, yukarıda bahsi geçen konular kapsamında öncelikle organik toplum düşüncesi önde gelen temsilcileri açısından ele alınacaktır. Organik toplum düşüncesinin önemli bir başlığı olan küre-

sel beyin kavramı mevcut enformasyon teknolojileri ışığında incelenecek, özellikle internet olgusunun küresel beyinin oluşmasındaki etkileri tartışılacaktır. İlerleyen bölümlerde küresel beyinin önemli bir fonksiyonu olan küresel yaratıcılık konusu mevcut pratikler açısından tanıtılarak, çalışma tartışma bölümü ile sonuçlandırılacaktır.

Organik Toplum Düşüncesi

Toplumların yaşayan bir organizma şeklinde tarihi zaman içinde birçok düşünür tarafından yapılmış ancak, 19. yüzyıl itibariyle, Charles Darwin (1809-1882) tarafından Evrim Teorisi'nin sunulması, sosyal bilimlerin birçok alanında organik gelişme modellerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Örneğin Comte (1798-1857), toplumları yaşayan organizmalar olarak görmüş, toplumun var olan düzeni kadar değişen dinamik yönünü de vurgulamış, değişen koşullar karşısında toplumsal unsurlardaki değişimleri incelemiştir (Greene, 2000). Comte'ye göre toplumları değişime yönlendiren en önemli etmen nüfustaki artıştır. Nüfus artışı iş bölümüne, iş bölümü ise toplumsal farklılaşmaya yol açmaktadır. Spencer (1820 – 1903) ise evrensel yasalara göre toplumların da biyolojik organizmalar gibi basit olandan karmaşığa doğru geliştiğini savunarak, çevreye uyum için homojenden heterojene doğru ilerlediklerini belirtmiştir (Simon, 1960). Spencer'e göre zaman içinde toplumlarda bireysel unsurlar ve bu unsurların özellikleri artarak, parçaların bütüne bağımlı olduğu karşılıklı ilişkiye dayalı farklılaşmış yapılar oluşmaktadır. Spencer'in fikirlerinden yoğun bir şekilde etkilenen Durkheim (1858-1917) ise (Corning, 1982), farklı olarak iki toplum yapısından bahseder. "Mekanik Dayanışma" olarak adlandırılan geleneksel toplumlarda yüz yüze görüşme imkânı olması nedeniyle dayanışma (iş bölümü) ortak bilinç ile oluşur. Modern "Organik Dayanışma"da ise ölçek nedeniyle yüz yüze görüşme olmadığından işbölümü farklılaşmaya dayanmaktadır. Toplumların mekanikten organik dayanışmaya dönüşmesi durumunda mekanik dayanışmada aynı olan bireysel ve toplumsal vicdan çıkar temelinde çatışmaya başlar ve anomi oluşur. Üzerinde uzlaşmış normların oluşması ile toplumun temel değerleri üzerindeki anomi (normsuzluk) ortadan kalkar (Bahar, 2009). Durkheim'a göre de bireyin topluma bağlanması ve bağımsızlaşması farklılaşma ve iş bölümü ile oluşur. Benzer şekilde Parsons (1902-1979) toplumu birbirine kenetlenmiş bir sistemler bütünü olarak görür. Parsons'a göre toplum alt sistemlerden teşkil edilir. Alt sistemler karşılıklı ilişkilerin ve beklentilerin

aracılığı ile bir araya gelir ve toplumsal bütünleşmeyi oluşturur. Sistemi oluşturan işbölümünün temelini tercihler kadar organik evrimde de olduğu gibi toplum tarafından alt sistemlere ve aktöre atfedilen roller belirlemektedir (Parsons, 1954).

Toplumun organik yapısına yönelik bu yaklaşımların çoğu, statik, merkezîyetçi ve iş bölümü ile hiyerarşik bir eksende şekillenmiş ancak günümüzün merkezîyetçi olmayan, karmaşık, etkileşimli ve hızla evrilen toplumunun yapısını açıklamaktan uzaklaşmıştır (Heylighen, 2007). Bugün, organik modellerin çoğu organizmaların değişen çevre koşullarına karşı etkileşimleri üzerine yoğunlaşmış, karmaşıklığın bilimi söylemi bağlamında ortaya çıkan kaos, bulanık mantık gibi yeni paradigmalara yönelmiştir. Temel mantığın otonom bileşenlerin kendi aralarında bireysel ilişkileri üzerine şekillenen sistemlerde, sosyal organizmaların sinir sistemini oluşturan iletişim ağlarına ağırlık verilmeye başlanmıştır. Alt sistemlerin otonom ve bağımsız organizmalar halinde çalışması, toplumun bir organizma olarak değil otonom organizmaların etkileşimle oluşturduğu bir süper-organizma kabulünü ortaya çıkarmıştır (Heylighen, 2007). Süper-organizma olan toplumun temelini sistemin kendi oluşturduğu iletişim kanalları oluşturur. Bu da süper-organizmayı tek başına yaşayan bir "Süper Varlık" a (Turchin, 1977, s. 84) veya "Meta İnsan" a (Stock, 1993) dönüştürmektedir.

Küresel Beyin

19. yüzyıl organik toplum düşüncesinin sinir sistemini demokratik kurumlar ve yönetim oluşturmaktadır. Yüz yüze iletişimin ölçekten dolayı azaldığı toplumlarda sinir sistemi genelde temsile dayanmakta, temsil edildiğini hissetmeyen bireylerin organizmanın bütününe bağlılığı azalmaktadır (Touranine, 1988). Süper organizmanın işlevlerini tam anlamı ile yerine getirmesi için her unsura ulaşan ve bir protokol üzerinden işletilen kusursuz bir iletişim kanalına ihtiyaç vardır. Özellikle 19. Yüzyıl itibariyle teknolojik gelişmeler doğrultusunda iletişim konusunda büyük ilerlemeler kaydedilmiş telgraf ve telefon gibi bire bir iletişim araçları ortaya çıkmıştır. 20. yüzyıl ise basılı yayınlardan farklı olarak radyo ve televizyon gibi anlık kitlesel iletişim olanakları toplumların sinir sistemini teşkil etmeye başlamıştır. Bilgisayar teknolojisinin ilerlemesi yüzyılın sonuna doğru otonom bireyler arası aracısız iletişime imkân vermiş, İnternet'in özellikle esnek ve sağlam yapısı ve üzerindeki düşük kontrol ile süper organizmanın temel sinir sistemi

olmuştur. Bu haliyle internet, 18. yüzyıl organik toplum düşüncesinde zayıf olan karşılıklı iletişim olgusunun yerine geçmiştir.

İnternet (kısaca net) küresel anlamda bilgisayar ve bilgisayar ağlarını birbirine bağlayan elektronik iletişim ağıdır. 1960'larda özellikle öncelikle savunma amaçlı daha sonra 1970lerde akademik alanda kullanılan bu sistem kişisel bilgisayarlar ve internet servis fiyatlarının makul seviyeye inmesi ile beraber özellikle 1990lardan sonra toplumun tüm bireylerine ulaşmaya başlamıştır. Daha önce yerel iletişim ağları sayesinde sağlanan bağlantı, kablosuz net ile büyük bir devrim yaşamış radyo frekansları sayesinde kullanıcının herhangi bir fiziksel bağlantı olmadan ağa bağlı kalmasını sağlamıştır. Bununla beraber Web 2.0 uygulamalarının 2000'li yıllardan itibaren yaygınlaşması, kullanıcıları internetin pasif bir izleyicisi yerine kullanıcıları interneti ortaklaşa ve paylaşarak yaratılan bir sisteme dönüştürmelerine imkan vermiştir.

İnternet benzeri oluşumların toplumun temel sinir sistemi haline dönüşmesi birçok düşürür tarafından öngörülmüş ancak bu seviyede yaygınlaşacağı ve etkin olarak kullanılacağı öngörülmemiştir. Teilhard De Chardin'e (1881-1955) göre insanoğlu daha karmaşık sosyal ağlar geliştirecek, nihayetinde ortak bilinç ve düşünce platformu olan Noosphere'i (düşün küre) oluşturacaktır (1964). Teilhard de Chardin zaman içinde makinelerin birleşerek tek bir organize yapı oluşturacağını savunmuştur. Ancak bu birlik-telik ortak düşünce ve bilincin kendisi değil sadece düşünce alanının oluşması için gerekli altyapıdır. Dolayısıyla Teilhard de Chardin'e göre bugünkü net bilincin kendisi değil onu yaratacak alandır (1964).

Russell Global Brain (Küresel Beyin) adlı eserinde toplumun giderek bilgiye dayalı sektörlerde çalıştığını ve bilgi teknolojilerindeki gelişmelerin insanları birleştirerek daha bağlı hale geldiğini ifade etmektedir (1982). Russell'a göre dünya kendi sinir sistemini oluşturmakta küresel beyini yaratmaya başlamaktadır. Russell'in söylemi internetin gelişimi ile paralellik göstermekte ancak internetin sinir sisteminden bir beyine dönüşümü ileriki tarihlerdeki eserlerinde ifade edilmektedir. Yazara göre bilgi artık tek bir yerde muhafaza edilmemekte bilgi sisteme bağlı her birimde üretilmektedir. Bu ise internetin gelişimi ve yayılması ile mümkün olmuştur (Russell, 2001).

Benzer şekilde Mayer-Kress ve Barczys konuyu sinerjetik sistem bağlamında ele almış birbirine bağlı ünitelerin tek başına oluşturamayacakları yapı ve davranışları kolektif hale geldiklerinde sergileyebileceklerini ifade etmişlerdir (Mayer-Kress ve Barczys, 1994). Yazarlar mevcut internet yapısını biyolojik açıdan incelediğinde, internete bağlı birimler arasında oluşan senkronize aktivitelerin küresel beyin oluşmasında önemli bir aşama olduğunu belirtmişlerdir. Mayer-Kress ve Barczys, Russell'den farklı olarak küresel beyini oluşturan birimlerin sadece insanlardan oluşmadığını, Teilhard de Chardin tarafından altyapı düzeyine indirgenen sistemleri de bilgi işleyen parçalar olarak birim olarak kabul etmişlerdir (Mayer-Kress ve Barczys, 1994, s. 2). Dolayısıyla daha önce salt bağlantı sağlayan pasif bir unsur olarak kabul edilen internetin fiziki altyapısı küresel beyinin aktif unsuru haline gelmiştir.

Bilgisayar sistemlerinin aktif bir unsur olarak, özellikle karmaşık işlerde insan ile beraber karar verici olma konusu ilk olarak 1960larda Licklider tarafından ele alınmış ancak bu simbiyotik (ortakyaşar) ilişki yeterli teknolojik atılım olmadığından bağımsız karar vermeden öte karar vermede destek niteliğinde kabul edilmiştir (1960). Bilgisayar teknolojisinin gelişmesi ile beraber genetik ve bilişim teknolojileri arasındaki işbirliğinin gelişeceği konusunda fikirler artmış, De Rosnay gelecekte insanların, makinelerin, kurumların, ağların bütününden oluşan gezegen çapında bir makro-organizmanın oluşacağını öngörmüştür (2000). De Rosnay'a göre mevcut internet olgusu bu yeni yaşam biçiminin ilk adımıdır. Doğal olanla (insan) yapay olanın (teknolojiler) birleşimi siber canlıyı doğuracak, bu da küresel beyinin oluşumunu sağlayacaktır. Goertzel'e göre küresel beyin üç aşamada oluşacaktır (2002, s.13). Bu aşamalardan ilki bireylerin arasında aracısız etkileşimi olanaklı kılan İnternet sayesinde hâlihazırda oluşmuştur. İkinci aşama olan "akıllı internet" özellikle 2000li yılların ilk başlarında Web 2.0 teknolojisi ile büyük bir aşama kaydetmiştir. Son aşama yani teknoloji ile bireylerin yekvücut haline gelmesi ise gelişme yolundadır.

Biyolojik beyin tüm sistemi kontrol eden bir organdır. Beyin aslında sinirlerin karmaşık etkileşimi ile oluşmakta, beyine gelen tüm bilgiler burada işlenmektedir. Beyin bir işlemciden öte kararların verildiği, problemlerin çözüldüğü, yeni fikirlerin yaratıldığı

bir ortamdır. Hebb Kuramına göre, biyolojik beyinde birbiri ile sürekli ilişki içinde olan nöronlar kısa süre içinde güçlü bağlar kurmakta, bu da ilişki içinde olan nöronlar arasında verimlilik artışı sağlamaktadır (Hebb, 1949, s.62). Eğer toplum bir süper organizma ise bu durumda iletişim ağları onun beyinidir. Kararlar ve yorumlar topluma yayıldığından aslında küresel beyin diye zikredilen şey, bireyler ve iletişim ağlarının yarattığı müşterekliliktir. İletişim ağları tüm bileşenlere yayılmış tekil bilgi ve zekâyı birleştirmekte, bireyler arasındaki net iletişim ve bilgi transferi kolektif karar ve yorumların oluşmasına imkân vermektedir. Aslında internet'in kendisi beyin olmamakta, internet vasıtasıyla bireylerler arasında oluşan etkileşim küresel beyini yaratmaktadır. Küresel beyinin varlığından bahsedilecekse böyle bir yapı için ilk şart entegrasyondur. Entegrasyondan kastedilen küresel çapta bütün bireylerin internet üzerinden iletişim imkânına sahip olmasıdır. Küresel anlamda toplumun 26,6 %'sı internet kullanmakta bu oran özellikle Kuzey Amerika'da 76,2 %'ya ulaşmaktadır. İkinci koşul internetin bireylerin problemlere müdahil olmasına ve kararlar vermesine imkân verecek yapıda olmasıdır. Daha önceleri tek taraflı iletişime imkan veren internet özellikle Web 2.0 bazlı uygulamalarla kullanıcıların aktif katılımını sağlayacak bir ortam haline gelmiş, bireyler kendilerini ifade etmede ve süreçlere müdahil olma da yeni olanaklar yakalamıştır. Son koşul ise bütün bireysel hedef ve değer farkındalıklarına rağmen, internet bireyleri ortak bir hedef ve değer sistemi altında birleştirmelidir. Burada kastedilen merkezi kontrolden öte internet ortamının kendi otokontrolüdür. İnternet'in suiistimale açık bir mecra olmasına karşın toplumlar kendisi için iyi olanı belirleme yetisine sahiptir, suiistimler internet'in kendi dinamikleri ile zaman içinde elimine edilecektir.

Küresel Yaratıcılık

Biyolojik beyinin bir yetisi olgular arasında yeni bağlar kurmayı öğrenmek ve bu olgulara dönük yeni fikirler geliştirmektir. Bireysel yaratıcılık bireyin bu yetileri ile sınırlı iken küresel yaratıcılığı bireyler arası etkileşim belirler. Csikszentmihalyi'ye göre yaratıcılık bireylerin birbirleriyle konuşup desteklenecekleri ve takdir edilecekleri ortamlara ihtiyaç duyar (1996). Aynı şekilde Andreasen, yaratıcılığın fikir ve düşünce dünyasında dolaşmak ile oluşacağını belirtir (2006). Bu haliyle internet bireyleri bir araya getirmede üstlendiği rol ile yaratıcılığı arttırmakta, toplumda dağınık bulunan uzmanlık ve bilgi internet sayesinde bireylerin erişimine açılmaktadır.

İnternet kullanıcı katkısıyla bilgiyi üretmekte, iç denetleme ve filtreleme ile bilgileri ayıklamakta, sınıflamakta ve paylaşmaktadır. Surowiecki'ye göre kalabalıklar bilgi üretmede, ne kadar iyi eğitilmiş olursa olsunlar uzman bireylerden daha zeki davranırlar (2004). Çoğu görüşe göre kalabalıkların bilgi üretmesinin arkasındaki güdü, bireylerin bağlantılı olduğu topluluk içinde itibar göreme ve takdir toplamaktır (Csikszentmihalyi, 1996; Howe, 2008; McGonigal, 2008). Bu güdü kullanıcıları internet ortamında fikir üretmeye, mevcut fikirleri yorumlamaya, dolayısıyla içerik yaratma ve paylaşmaya yöneltmektedir. Yaratılan fikir yığını tekrar kullanıcılar tarafından filtrelenmekte, uygun olanlar etiketler vasıtasıyla yine kendi aralarında paylaşmaktadır. Folksonomi olarak adlandırılan bu süreç kullanıcılar tarafından konulan etiketler ile oluşan bir sınıflandırma sistemine dayanmaktadır. Howe'a göre internet'te nitelikli bilginin üretilmesinin temel mekanizması kullanıcı kalabalıklarının yığın bilgi içinde iyi ve doğru olanları filtreleme gücüdür (2008). Bu haliyle yaratıcı ve iyi fikirler yine kullanıcılar tarafından keşfedilmekte, "ortak akıl" (Lévy, 1997) folksonomi sayesinde kullanıcıları "takdir" etmektedir.

İnternet'in bu potansiyeli zaman içinde keşfedilmiş, özellikle endüstriyel anlamda kullanılmaya başlanmıştır. Toplumda örtük olarak bulunan bilgiyi elde etmede ve bu toplumsal yaratıcılığı çalıştırmada İnternet sıklıkla başvurulan bir kaynak haline gelmiştir. Howe'a göre "amatörlerin yükselişi" olarak tanımlanan bu süreç firmaların daha hızlı, daha ucuz, daha akıllı ve daha kolay şekilde yaratıcı kaynaklara ulaşmasını sağlamıştır (2008). Zira kalabalıklar geniş bir yetenek yelpazesine sahip entelektüel havuzlar olarak görülmekte, dar bir ideal çözüm aralığında nitelikli sonuçlar çıkarabilmektedir.

Özellikle son on yılda literatürde geleneksel yenilik modelleri yerine zikredilmeye başlanan Açık İnovasyon (Chesbrough, 2003), Ortak Değer Yaratım Yaklaşımı (Prahalad ve Ramaswary, 2004), Birleştir ve Geliştir (Hutson ve Sakkab, 2006) Küresel Beyin (Nambisan ve Sawhney, 2007) ve Crowdsourcing (Howe, 2008) modelleri temelini yukarıda bahsedilen kurgudan almakta, her model yaratıcılık için firmalarla gönüllü bir şekilde işbirliğine girmeye hevesli internet topluluğuna güvenmektedir.

Tartışma

19. yüzyıl organik toplum düşüncesinde içeriği tam olarak doldurulamayan, analog teknolojilerin gelişmesi ile beraber öngörülleri oluşmaya başlayan

küresel beyin düşüncesi, özellikle enformasyon teknolojilerindeki gelişmelerle beraber bugün pratik uygulamalarına şahit olunan bir olgu olmuştur. Küresel Beyin kavramının küreselliği enformasyon teknolojilerine erişimin tüm dünya toplumuna eşit şekilde yayılmamış olması nedeniyle bugün söylem seviyesinde kalsa da, gerek bu tür teknolojilerin erişebilir maliyetlere doğru kayması, gerekse çoğu işlemin zorunlu olarak ağ üzerinden yürütülmesi nedeni ile yakın bir gelecekte gerçekliğe dönüşecektir. Böyle bir durumda tüm dünya toplumu kendi içinde aracısız ve merkezi kontrol olmayan bir iletişim ile organik toplumun sinir sistemini teşkil edecek karşılıklı etkileşime sahip olacaktır. Karşılıklı etkileşim ise, bilgi üretimine, bilginin ve kültürlerin değiş tokuş edilmesine fırsat verecek; ortaya çıkan kümülatif birikimin toplum tarafından yeniden işlenmesi, yorumlanması yeni kararların oluşmasına imkan vererek küresel beyinin ortak şekilde yaratılmasını sağlayacaktır. Küresel Yaratıcılık ise uygun koşul ve ortamlar oluşacağından küresel beyinin alt bir fonksiyonu olarak ortaya çıkacak, topluma yayılmış olan uzmanlık internetin sağladığı demokratik yapı içinde farklı ve özgür ifade imkânlarına sahip olacaktır. İnternet bu haliyle yine toplum tarafından ortaya atılan yeni problem alanları için bir bakıma küresel beyin fırtınası görevi görecektir.

Toplumunu oluşturan bireyler için bu süreçlere katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. İfade bireylerin özgür iradesiyle yakından ilgili olduğu için, bireyler küresel beyin içinde rol almakta özgürdür. Ancak Howe, mevcut pratik göz önünde bulundurulduğunda bireylerin pasif bir izleyici olmak bir yana, aktif bir katılımcı olarak bu süreçlerde etkin bir rol aldığını belirterek, internetin toplumsal ifade için daha önce tahmin edilemeyen mecralar sunduğunu belirtmektedir (2008). Page'e göre, özgür şekilde ulaşılan küresel beyinin gücü barındırdığı çeşitlilikten gelmektedir (2007). Page farklı kimliklerin, çeşitlilik barındıran perspektifler yarattığını belirterek, bu çeşitliliğin bireysel uzmanlıklardan daha iyi sonuçlar ortaya çıkarttığını vurgulamaktadır (2007, s.133). Aynı şekilde Hayek, internetin ortaya çıkmasından önce, toplumun her üyesinin ancak tüm bilginin küçük bir bölümüne sahip olduğunu, uygarlığın daha çok bilgi elde etmek için bireyler arasına yayılmış olan bilgiye ihtiyaç duyduğunu ifade etmektedir (1945). Ancak bu çeşitlilik birçok yazar tarafından eleştirilmekte, çeşitliliğin aynı zamanda birçok yararsız bilgi ve fikri de barındırdığı ifade edilmektedir. Elbette ki küresel beyin uygun yaratıcı fikir ve çözüm bulmak

için gereksiz kabul edilen birçok bilgi üretecek ancak bunlar yine milyonlarca kullanıcı tarafından kolektif kararları sayesinde elenecektir. İnterneti oluşturan kalabalıklar enformasyonun hem kaynağı hem de onu denetleyen ve düzenleyen güç olacaktır (Howe, 2008, s.183).

Güncel ekonomi pratiğinin bilgiye, kültüre ve sembollerin manipülasyonuna bağlı yapısı, emek-değer teorisinin giderek bilgi-değer yaklaşımına doğru yönelmesi, sermayenin kısa sürede küresel bilgi ağlarına bağlanmasına sebep olmuş, endüstrinin sürekli olarak ihtiyaç duyduğu yenilik için küresel beyin olanakları kullanılmaya başlanmıştır. Bu tarz yenilik modelleri incelendiğinde temelde yeniliğe konu olan problem internet aracılığı ile kitlelere duyurulmakta, aktif katılımcılardan gelen yaratıcı çözümler yine kullanıcılar tarafından elenmekte, uygun bulunan fikirler endüstri tarafından değerlendirilmektedir. Kullanıcılar fikirleri değerlendirildiğinde topluluk tarafından takdir edildiği kadar, çoğu durumda ödüllendirilmektedir.

Bununla beraber küresel beyin ve yaratıcılık yukarıda bahsi geçen avantajlarına rağmen bazı tehditleri de içermektedir. İşlevselci yaklaşıma göre toplum homojenlikten heterojenliğe doğru ilerlemekte, birey bağımsızlığı ihtisaslaşma ile oluşmaktadır. Toplum süper organizmaya dönüşme sürecinde farklılaşarak değişen işlevlere uygun yeni yapılar oluşturmakta veya işlevler yeni yapılara uygun hale gelmektedir. Sistemler ve alt-sistemlerin farklılaşması ve yeniden bütünleşmesi yeniyi oluşturmaktadır. Diğer taraftan, aracısız iletişim sayesinde sağlanan küreselleşme ile ulus-devlet ve ulusal sınırlar gibi kavramların kısıtları ortadan kalkmış, farklılıklar bütünleşme imkânı bulmuştur. Giddens'in da belirttiği üzere herhangi bir yaşam diğerlerinden tamamen farklı değildir (2000, s.67).

Sonuç

Organik toplum düşüncesinde ölçek ve teknoloji eksikliği nedeniyle tam olarak kurgulanamayan ve sistemin sinir sistemini oluşturan iletişim kavramı bugün ölçek büyüse dahi enformasyon teknolojileri sayesinde gelişmiş, süper organizmanın tüm alt bileşenlerine ulaşabilecek kadar yaygınlaşmıştır. Toplumlardaki bireylerin karşılıklı iletişime duydukları ihtiyaç ve arzu tüm mecralarda kendini göstermekte, yeni ortaya çıkan iletişim olanakları toplum bireyleri arasında hızlı bir şekilde kabul görmektedir. Yeni iletişim tek-

nolojileri ele alındığında ise bu alandaki gelişmelerin giderek toplumdaki tüm bireyleri kapsayacak, mümkün merteye iletişim konu olacak tüm duygu ve düşüncelerin ifadesinde anlık iletişime imkân verecek şekilde ilerlediği gözlemlenmektedir. Bireylerin bu tür iletişime katılıp katılmaması temelde gönüllülük esasınca dayansa da, güncel pratikler ve çoğu işlemin bu tür mecralarda otomasyona dayalı olması toplumun her bireyinin ister istemez bu tür iletişim kanallarının kullanmak zorunda bırakmaktadır.

Süper organizma olgusu bireylerin iletişim sistemlerine kesintisiz ve aracısız entegrasyonu ile oluşmakta, net üzerinde bireyler tarafından yaratılan birikmiş bilgi ve bu bilginin akışı küresel beyini yaratmaktadır. Bu sayede her birey her türlü oluşmuş bilgiye ulaşabilmekte, yorumlamakta, içeriğe katkı sağlamaktadır. Küresel beyinin zaman ve mekân kısıtlarından bağımsız çalışması, daha önce oluşmuş bariyerleri yok etmekte, aracısız ve düşük kontrollü net daha önce ifadesi ve paylaşılması zor olan düşüncelerin küresel havuzda yayınlanmasına imkân vermektedir.

Küresel beyin, problemlerin çözümünde daha önce var olmayan bir potansiyel ve esneklik sunmakta, bireyler iletişim kanalları sayesinde duyurulan problemlere bireysel olarak çözüm önerebilmektedirler. Temsile dayalı sistemlerde var olan ve aracı sayesinde oluşan bilgideki bozulma engellenmekte, çözüm önerileri doğrudan problem ile muhatap olanlar tarafından oluşturulmaktadır. Kalabalıkların çözüm önerileri sunmaktaki yeteneği (Surowiecki, 2004), kalabalıkların içerdiği çeşitlilikle birleşmekte (Page, 2007), daha önce mümkün olmayan miktarda çözüm önerisi kalabalıklar tarafından yaratılmaktadır. Oluşan yüksek miktarda çözüm önerisi içinde uygun olanlar tekrar kalabalıklar tarafından filtrelenmekte (Howe, 2008), ideale yakın çözümler yaratılmaktadır.

Dolayısıyla kolektif yaratıcılığın varlığı ancak toplumun bireylerini kapsayacak kesintisiz ve aracısız iletişim ile mümkündür. İletişim olanağı olduğu müddetçe, bireyler ister toplumsal itibar (Csikszentmihalyi, 1996; Howe, 2008), ister kazanç (Howe, 2008) veya salt aidiyet veya müdahil olma duyguları için (Touranine, 1988) yaratıcı katkılarda bulunmaya hazırdır. Bu nedenle küresel yaratıcılık için aracısız, kısıtlama yaratmayacak ancak suüstimalleri engelleyecek seviyede düşük kontrollü ve tüm toplumu kapsayacak

iletişim kanallarının tesis edilmesi gerekmekte, küresel yaratıcılığın su yüzüne çıkacağı mecralar oluşturulmalıdır. Toplumsal yaratıcılığın bu potansiyeli, bugün daha çok ticari amaçla sermaye tarafından keşfedilmişse de, toplumsal problemlerin çözümünde ortak akıl ve yaratıcılığın uygulama alanları şu an için kısıtlıdır. İletişim mecralarının hâlihazırda suüstimale açık olması, entegrasyonun toplumun tüm bireylerini kapsayacak kadar gelişmemesi, özellikle küresel problemlerin çözüm aşamasında çıkar temelli karmaşıklığı, küresel yaratıcılığın uygun çözümler bulmasını engellemektedir.

Sonuç olarak, enformasyon teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, toplumun sinir ağlarını teşkil edecek bir iletişim ağı doğurmuş, birey ile toplum, toplumlar ile diğer toplumlar farklı mecralarda iletişim imkânına kavuşmuştur. Bu etkileşim salt bilgi transferinden öte bilginin üretildiği ve yorumlandığı bir alan olarak küresel beyinin temelini oluşturmuştur. Küresel beyinin bu potansiyelinin bir sonraki aşaması küresel yaratıcılıktır. Bu yaratıcılık, bugün daha ziyade sermaye tarafından kullanılsa da, toplumsal problemlerin çözümü aşamasında yeni olanakların oluşması muhtemeldir. Böyle bir durumda toplum giderek alt sistemlerin ve sistemin kusursuz işlediği “süper organizma” kavramına yaklaşacaktır.

Kaynakça

- Andreasen, N. (2006).** *The Creative Brain: The Science of Genius*. Penguin Group, New York.
- Bahar, H. İ. (2009).** *Sosyoloji*. Uşak Yayınları, Ankara.
- Chesbrough, H. (2003).** *Open Innovation: The New Imperative for Creating and Profiting From Technology*. Harvard Business School Press, Boston.
- Corning, P. (1982).** Durkheim and Spencer *The British Journal of Sociology* 1: 359-382.
- Csikszentmihalyi, M. (1996).** *Creativity: Flow and the Psychology of Discovery and Invention*. Harper Perennial, New York.
- De Rosnay, J. (2000).** *The Symbiotic Man: A New Understanding of the Organization of Life and a Vision of the Future*. McGraw-Hill, New York.
- Giddens, A. (2000).** *Sosyoloji*. Ayraç Yayınevi:Ankara.

- Greene, J. C. (2000).** *Biology and Social Theory in the Nineteenth Century: Augusto Comte and Herbert Spencer in Herbert Spencer Critical Assessments of Leading Sociologists* (ed. John Offer) Routledge, London.
- Goetzl, B. (2002).** *Creating Internet Intelligence: Wild Computing, Distributed Digital Consciousness, and the Emerging Global Brain.* Kluwer Academic, New York.
- Hayek, F. A. (1945).** The Use of Knowledge in Society. *American Economic Review*, 35: 519-530.
- Hebb, D. O. (1949).** *The Organization of Behavior.* Wiley, New York.
- Heylighen, F. (2007).** The Global Superorganism: An Evolutionary-Cybernetic Model of the Emerging Network Society. *Social Evolution & History* 6: 58-119.
- Howe, J. (2008).** *Crowdsourcing.* Crown Publishing, New York.
- Hudson, L. ve Sakkab, N. (2006).** Connect and Develop: Inside Procter & Gamble's New Model for Innovation. *Harvard Business Review* Mart: 1-10.
- Lévy, P. (1997).** *Collective Intelligence: Mankind's Emerging World in Cyberspace.* Perseus Books, Cambridge.
- Licklider, J.C.R. (1960).** Man-Computer Symbiosis, *IRE Transactions on Human Factors in Electronics* 1: 4-11.
- McGonigal, J. (2008).** Making Alternate Reality the New Business Reality. *Harvard Business Review* 86:17-45.
- Nambisan, S. ve Sawhney, M. (2007).** A Buyer's Guide to the Innovation Bazaar. *Harvard Business Review* Haziran: 109-118.
- Page, S. E. (2007).** *The Difference: How the Power of Diversity Creates Better Groups, Firms, Schools, and Societies.* Princeton University Press, New Jersey.
- Parsons, T. (1954).** *Essays in Sociological Theory.* The Free Press, New York.
- Prahalad, C. ve Ramaswamy, V. (2004).** *The Future of Competition: Co-creating Unique Value with Consumers.* Harvard Business School Press, Massachusetts.
- Russell, P. (1982).** *The Awakening Earth: The Global Brain,* Routledge & Kegan Paul, London.
- Russell, P.(2001).** *Global Brain: The Evolution of Mass Mind from the Big Bang to the 21st Century.* Wiley, New York.
- Simon, W. M. (1960).** Herbert Spencer and the Social Organism. *Journal of the History of Ideas* 21: 294-299.
- Surowiecki, J. (2004).** *The Wisdom of Crowds: Why the Many Are Smarter Than the Few and How Collective Wisdom Shapes Business, Economies, Societies and Nations.* Doubleday, New York.
- Stock, G. (1993).** *Metaman: The Merging of Humans and Machines Into A Global Superorganism.* Simon & Schuster: New York.
- Teilhard De Chardin, P.(1964).** *The Formation of the Noosphere, in: The Future of Man.* Harper and Row, New York.
- Touraine, A. (1988).** *Return of the Actor: Social Theory in Postindustrial Society.* University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Turchin, V. F. (1977).** *The Phenomenon of Science A Cybernetic Approach to Human Evolution.* Columbia University Press: New York.